

Dejan Kreculj je profesor fizike i osnova tehnike i zaposlen je kao nastavnik tehničkog i informatičkog obrazovanja i osnova informatike i računarstva u osnovnoj školi. U tekstu koji sledi, govori o tome kako je inkluzija ušla u njegovu učionicu.

Brojnim kolegama koji su prisustvovali junskom Saboru učitelja, imao sam priliku da, u jednoj od grupa koja je radila na Učiteljskom fakultetu, prezentujem rad pod nazivom „Bokijev osmeh ili kako je inkluzija zahvaljujući jednom seminaru ušla u moju učionicu“. Bilo je to intimno i, na mahove emotivno, promišljanje prakse inkluzivnog obrazovanja; zapravo njegovo doživljavanje i proživljavanje kao posledica jednog seminara koji je u biti promenio lični stav dugogodišnjeg nastavnika osnovne škole.

Prilog u vezi sa radom dostavio sam u obliku prezentacije. Mada na prvi pogled neformalno otpočinje citatom iz opusa Miroslava Antića, osećam potrebu da ga opravdam jer sam emotivno vezan za tu pregršt duboko potresnih reči: i kao rođeni Pančevac, i znajući o tome iz priča mog počivšeg oca. U olovnim, ratnim danima, u istoj klupi pančevačke gimnazije sedela su dva Miroslava. Jednog su zvali Mirko, i bio je to moj otac, kasnije do penzionisanja omiljeni profesor generacijama kovinskih gimnazijalaca, a drugog Mika, čika Mika Antić, literarna svesremena legenda vojvođanske ravnice. Zato sam svoje ispovedanje otpočeo odlomkom iz njegovog dela „Kad sam bio garav“:

„U ona davna i daleka vremena, kad sam bio dečak, imao sam u osnovnoj školi druga Mileta Petrovića, malog buljookog Ciganina, koga su zvali Mile Glupavi, ili kako se to na ciganskom kaže: Mile Dileja. Mnogi Cigani zovu se Nikolići, Petrovići ili Jovanovići, mnogi se i danas zovu Mile, ali onaj moj drug, onakav Mile Dileja, bio je ipak, i ostao, nešto drukčije od svih ostalih.

Ubili su ga fašisti 1942. godine u Drugom svetskom ratu. Sahranjen je negde ka selu Jabuci, kod Pančeva, u veliku zajedničku grobnicu bezimernih žrtava. Dve humke u ravnici, na dnu negdašnjeg Panonskog mora, liče na dva ostrva koje zapljuskuje veliko nisko nebo južnog

Banata. Ponekad tamo odem, zapalim sveću i plačem.

- - -

Iako najmanji u razredu, Mile je uvek sedeo u poslednjoj klupi kao da nekom smeta, kao da je nešto drugo nego ostala deca. Tukli su ga svi redom, bez razloga, prosto zato što je Ciganin. Kad god neko nešto ukrade, Mile je dobijao batine ni kriv ni dužan. A vladalo je verovanje da je urokljiv, zbog zrikavih očiju, i da se noću druži s đavolima.

Jednog dana, kad je sve to prevršilo meru, premestio sam Mileta kod sebe u prvu klupu i potukao se zbog njega do krvi. Proglasio sam ga za svog druga. Pravio sam se da sam i ja razrok kad smo plašili drugu decu. Naučio me je ciganski, pa smo nas dvojica govorili nešto što niko ne razume, i bili važni i tajanstveni.

Bio sam dosta nežan dečak, plavokos i kukavica, ali odjednom se u meni probudio neki vrug i ja sam tukao sve redom, čak i one najjače. Danima sam dolazio kući raskrvavljen i pocepan. Šutirali su mi torbu po blatu. Napadala su me ponekad i petorica. Ali izdržao sam.“

I u mojoj učionici, negde u zadnjoj klupi sedi Bojan, ili Boki, kako ga drugovi od milja zovu. Tih, nenametljiv dečak koji vazda rukom skriva, kada mu se približim, svoju jedinu svesku. I tako iz nedelje u nedelju, kada je u školi.

Elem, iako predmet koji predajem već gotovo tri decenije, Tehničko obrazovanje, praćen neprestanim reformama još u vreme kada sam počeo da radim, podrazumeva individualni pristup detetu, davanje slobode samostalnog stvaralaštva, a i vrednovanje postignuća u skladu s ličnim, pojedinačnim sposobnostima, inkluzija kao ideja mi je od samog početka bila strana i odbojna. Verujem da je razlog i rigidnost koja narasta u čoveku s godinama života i staža, hteo da prizna ili ne. Iz literature sam znao o njoj štošta, ali ... da, ali ipak „to nije za mene“. A onda je nešto podstaklo promene u meni samom a, priznajem, i mom daljem radu. Bio je to briljantno održani seminar, sa voditeljicama - koleginicama koje ne dolaze „negde od gore“ već se koliko sutradan vraćaju u svoje učionice; njihova živa iskustva učinila su da se i sam zdušno založim za inkluziju, da pokušam da i sam napravim IOP i počnem da radim po njemu. Najkraće rečeno – sve što sam saznao na seminaru pokrenulo me je da pretočim u praksu.

Mada novina u mom dosadašnjem radu, IOP koji sam timski uradio sa mladim kolegom, odeljenskim stareišinom i nastavnikom matematike tada prvog i jedinog učenika sa kime sam tako radio, pokazao se, po mojoj oceni, izvanredan. Boki je počeo redovnije da dolazi na moje časove. To su, prema rasporedu, 5. i 6. čas, što mu je ranije davalo povoda da ili ne dođe na njih, da ode posle 4. časa kući, ili da iz raznih razloga («boli ga glava», «boli ga zub», «muka mu je» ...) traži da ode. Kada mu je IOP-om pružen konkretan i, za njega, ostvariv zadatak, odmah je postao redovniji na časovima i počeo aktivno da učestvuje u radu. Pripremao sam mu zadatke na posebnim A4 listovima, on je crtao i trudio se da postigne. Rezultati su postajali evidentni. Takođe, od pripremljenog materijala, fotokopiranih mreža papirnih maketa izradio je maketu kućice. Ni relativno tanka hartija nije bila problem, a vežba je realizovana. Nije želeo da je oboji i to je ispoštovano. Veliki korak bilo je njegovo uključivanje u rad grupe koja je pravila maketu školske zgrade. Postao je deo tima i timski su napravili maketu.

Znači, ono što sam saznao na seminaru bilo je korisno, moguće i primenljivo u praksi, upravo kako je i sam seminar nazvan «Kreiranjem individualnih planova do inkluzivne prakse». Nesumljivo da je za mene lično, a time i za učenike sa kojima radim, profesionalna dobiti od ovog seminara bila ogromna. Prve godine bio je to jedan učenik, u šestom razredu, sledeće se priključila i Sonja, naredne će ih biti više. Strateško opredeljenje ka inkluzivnom obrazovanju, obavezujuće i zakonskom regulativom, pretočilo se iz obaveze ka sopstvenom izazovu za osmišljavanje i pažljivu realizaciju i evaluaciju nastave. IOP je postao sastavni deo pripreme nastave i sredstvo kojim se učeniku sa kojim sam radio i još uvek radim, pomoglo da postigne ono što je u njegovim mogućnostima. Procena ove dobiti je u onim trenucima kada se učenik obraduje što je uradio šta sam mu pripremio, a i ja sâm se obradujem i iznenadim videvši da je postigao, ponekad i više nego što sam očekivao od njega. Stidljivi osmeh na Bojanovom licu mi to govori.

Pomenuću i da bi se dobrobit za ciljnu grupu mogla proceiti s dovoljne vremenske distance: u dosadašnjem dugogodišnjem radu sa učenicima sa kojima je zaista potrebno raditi po posebnom programu uvideo sam tu potrebu jer sam predavao učenicima od kojih su četvoro bili teško oštećenog vida, jedna učenica rođena gluva, a dve sa samo po dva-tri prsta na svakoj ruci. Svi su završili našu osnovnu školu i nastavili redovno školovanje. Danas su to odrasli ljudi sa svojim porodicama i rade, šta više jedna od njih je nedavno diplomirala na Farmaceutskom fakultetu. Kako smo radili – znamo. Bilo je poteškoća ali su se one mahom rešavale u hodu, spontano, nesistematski. IOP je stoga velika dobit za rad sa njima, a sa njim sam se susreo prvi put na ovom seminaru.

Neprestano smanjivanje broja učenika naše škole, kao posledica depopulacije ekonomski devastiranog Kovina, neminovno je dovelo do toga da se broj učenika prepolovi u odnosu na

vreme kada sam počinjao. To je uslovalo i prostorne i materijalne promene, tako da je kabinet za Tehničko obrazovanje ukinut, te se prešlo na rad po učionicama. S druge strane, osposobljena je učionica sa računarima, koja omogućava ostvarivanje dela programa, ali je i namenski prostor za praktični rad potreban pošto se sve radi u učionici opšte namene.

Drugo na šta bih ukazao, ne ulazeći u problematiku ostalih nastavnih predmeta, kao autor mnogih metodskih priloga iz ovog predmeta i koautor udžbenika: smatram da se oseća potreba za metodskim priručnikom sa zadacima, idejama, nacrtima i zanimljivim materijalima koje bi nastavnici mogli da koriste u inkluzivnoj praksi. Naravno, za to je potrebno vreme, a model bi trebalo potražiti u načinu nastajanja višedecenijske kultne zbirke zadataka srednjoškolske matematike kolege Venea Bogoslavova. Verujem da ne grešim kada tvrdim da je trenutno ogromna neuravnoteženost u kvantitetu i kvalitetu metodskih priloga, primera dobre prakse, u korist mlađeg uzrasta, a na uštrb uzrasta starijih razreda; većina ih je u domenu razredne nastave, dok je predmetna u povoju. Na seminaru je bilo mnogo toga o radu učitelja, dok je predmetnim nastavnicima ostavljeno da promišljaju kako bi ova znanja i veštine mogli da primene u nastavi svojih predmeta. Portfolio naslovljen isto kao i ovaj prilog začetak je jednog takvog materijala i, osim na izložbi, dok sam prezentovao, video sam da ga kolege s pažnjom prelistavaju. Shvatio sam to kao potvrdu sopstvenog zaključka i valjanosti ideje da sa radom nastavim.

Ne znam koliko će biti shvaćeno kao važno, ali bih pomenuo da je učenik sa kojim sam počeo da radim po IOP-u i dalje neredovno pohađao školu, međutim, gotovo uvek je utorkom dolazio. Pretpostavljam da ste pogodili – tog dana Bojan ima čas kod mene. Druga anegdota beleška koju bih preneo je sa časa kada smo pravili makete kućica. Kao što sam naveo, to su poslednji časovi i učenici šestog razreda su umorni, gladni i dekoncentrisani, posebno u popodnevnoj smeni, zimi, kada je već odavno napolju mrak. Stoga sam ih motivisao da rade na maketama, a pošto u tom odeljenju ima dosta učenika – putnika, obećao sam da svi koji uspešno urade vežbu mogu da krenu i ranije. To je obično svega oko 5 minuta, ali je ipak nagrada. Pre je bilo već ustaljeno da Bojan bude na 5. času, ako uopšte ostane, ali da potom samovoljno odlazi. Sada, kada je zvonilo za kraj 5. časa, na izlazu iz učionice prišao mi je i pitao da li i on može da ostane do kraja 6. časa da bi završio vežbu. Želeo je, ostao i uradio.

I tako je sa jednim seminarom ušla inkluzija u moju učionicu, jer u njoj sedi Bojan u čijim se očima i blaženom krajičku osmeha vidi deo ovog fatuma.